

Joachim Roman Bar

"Dizionario degli istituti di perfezione diretto da Guerrino Pelliccia (1962-1968) e da Giancarlo Rocca (1969-)", Vol. I, Roma 1974 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 19/1-2, 283-285

1976

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

wielkiej miary autor, polegał na tym, że cytował on z indeksu rzeczowego, a nie w oparciu o bezpośrednie teksty. Indeksy zaś były przygotowane przy okazji wydania przez inne osoby, a nie przez samych autorów.

Problem poruszony przez V. Piergiovanniego nie jest łatwy ani prosty. Chociaż słusznie mówi on na str. 194, w konkluzjach, że zarówno kanoniści jak i cywiliści przyjmują z góry niedopuszczalność karania *niewinnych*, to jednak powyższa reguła przyjmuje wyjątki. W tym wypadku nie można identyfikować — podobnie jak to było powiedziane w odniesieniu do pierwszego tomu — terminów z pojęciami. Wyjątki bowiem od tej zasady często są ujmowane rozmaicie pod względem pojęciowym. Na przykład niejednakowo ujmują autorzy tego okresu zależność indywidualną dzieci od rodziców, inaczej podwładnych w stosunku do przełożonego, odmiennie też traktują członków zbiorowości, czy wspólnoty działającej kolegialnie. Pojęcia te stopniowo coraz bardziej są wykształcane i wypracowywane, szczególnie w odniesieniu do zbiorowości i osób kolegialnych. W późniejszej kanonistyce zostaje to stosunkowo jasno zdeterminowane pod wpływem Bartolusa de Sassoferrato, na którego wielu późniejszych kanonistów się powołuje.

Niewątpliwie cenną tę publikację należy przyjąć z zadowoleniem. Jednakże osiągnięcie byłoby większe i nie budziłoby pewnego niedosytu, gdyby pod względem pojęciowym i doktrynalnym było lepiej doprecyzowane i pogłębione na podstawie pracowicie zebranego materiału oraz innych już istniejących publikacji dotyczących tego zagadnienia.

Marian Żurowski

Dizionario degli istituti di perfezione diretto da Guerrino Pelliccia (1962—1968) e da Giancarlo Rocca (1969—), vol. I Roma 1974 Edizioni Paoline 29×21 cm, s. XXXIV, 2 nrb., kol. 1728

Wydanie tomu I słownika instytutów doskonałości jest wydarzeniem naukowym, bowiem tego rodzaju dzieła nie ukazują się zbyt często. Pierwsza myśl opracowania takiego słownika powstała w Rzymie w 1950 roku z okazji światowego kongresu stanów doskonałości chrześcijańskiej. Poparł ją o. Arkadiusz Larraona CMF, wówczas sekretarz Kongregacji Zakonów, później kardynał, inicjator wielu projektów łączących się z odnową życia zakonnego. Zrealizowania projektu w gronie swego instytutu podjął się ks. Jakub Alberione († 1971) założyciel Stowarzyszenia św. Pawła.

Właściwe prace rozpoczęły się w 1956 r. w Albano Laziale koło Rzymu, w domu pisarzy Stow. św. Pawła. Później komitet redakcyjny przeniósł się do Rzymu. Plan słownika został dokładnie przedyskutowany w licznym gronie współpracowników i w miarę postępu prac

organizacyjnych został poszerzony, pod wpływem zdobywanego doświadczenia i dokonującej się odnowy życia stanów doskonałości związanej z Soborem Watykańskim II. Ostatecznie komitet redakcyjny postanowił opracować dzieło encyklopedyczne, zawierające nie tylko podstawowe dane historyczne o zakonach, stowarzyszeniach życia wspólnego i instytucjach świeckich istniejących od początku Kościoła (ok. 4000 instytucji), a także o ich założycielach, ale również dać wizję życia zakonnego z punktu widzenia teologii, psychologii i socjologii, przedstawić zagadnienia ascetyczne, prawne, kulturalne itd., a nadto sięgnąć do zjawiska życia doskonalszego w innych religiach, np. w buddyzmie. Taki zakres tematyki słownika wymagał licznej grona współpracowników i znacznego czasu. Dzięki jednak warunkom, jakie stworzyło redakcji Stow. św. Pawła oraz możliwości kontaktów międzynarodowych jakie umożliwiał Rzym, udało się prace przyspieszyć i na tyle ukończyć, że w 1974 r. ukazał się tom I z planowanych sześciu tomów. Zawiera on artykuły obejmujące litery Aa — Camaldoli.

W tomie I słownika są zwłaszcza godne uwagi artykuły związane z imieniem trzech wielkich zakonodawców: św. Augustyn, św. Bazyli, św. Benedykt. Kanonista znajdzie wiele cennych opracowań z prawa zakonnego, jak *abbas*, *abito religioso* (ubiór zakonny), *aggregazione*, *ammissione in religione* (przyjęcie do zak.), *apostolato*, *approvazione delle religioni* (zatwierdzenie zak.), *beni religiosi* (majątek zak.). Inne artykuły oświetlają zagadnienia przydatne kanoniście, związane z historią i działalnością instytucji doskonałości, jak *asceti*, *asceta*, *agricoltura*, *architettura monastica*, *Athos*, *buddhismo* itp. Oczywiście najwięcej materiału znajdzie dla swych prac historyk Kościoła i kultury. Dla teologów jest wiele artykułów dotyczących życia wewnętrznego, Pisma św. itp.

W tomie I słownika są oczywiście uwzględnione także sprawy związane z Polską. I tak jest mowa o dawnej kongregacji benedyktynek (kol. 1249—50), o bazylianach św. Jozafata (kol. 1082—88), o benedyktynkach obrz. orm. (kol. 1258—59), o augustiankach (kol. 198—9). Nadto znajdują się artykuły (w liczbie 18), poświęcone 18 zgromadzeniom żeńskim powstałym w XIX i XX wieku. Z polskich założycieli zakonów uwzględnił tom I pięć postaci: o. Anzelm Gądek, założyciel zgrom. ss. Karmelitanek Dzieciątka Jezus (kol. 681—2), m. Kolumba Róża Białecka, założ. zgrom. ss. Dominikanek III zak. (kol. 1443), Edmund Bojanowski, założ. ss. Służebniczek (kol. 1498—99), br. Czesław Antoni Boniakowski, założ. zgrom. braci Opieki św. Józefa (kol. 1518), m. Jadwiga Borzęcka, współzałoż. zgrom. ss. Zmartwychwstanek (kol. 1532).

Mówiąc o sprawach polskich w tomie I słownika należy podkreślić, że znalazł się artykuł (kol. 634—5) poświęcony mało znanemu w naszej literaturze zakonnej zgromadzeniu sióstr od Aniołów, założonemu w Wilnie w 1889 r. przez ks. Wincentego Kluczyńskiego, późniejszego arcybiskupa mohylewskiego. W artykułach odnoszących się do Polski

widzimy dokładność opracowań, mimo drobnych usterek, np. augustianki (kol. 198) są na prawie papieskim a nie diecezjalnym, Siostry Sługi Jezusa (kol. 564) nie miały grupy używającej ubioru zakonnego.

Szata zewnętrzna dzieła jest wzorowa, doskonały druk i papier, starannie wykonane fotografie, oprawa tomu trwała i artystycznie wykonana. Należy tylko życzyć Redakcji, aby szybko mogły się ukazać następne tomy.

Joachim Roman Bar OFMConv.

Oskar Saier, *Communio in der Lehre des Zweiten Vatikanischen Konzils*, München (M. Hueber) 1973, ss. XXII, 302 (Münchener Theologische Studien, Kanonistische Abteilung 32)

Jest to rozprawa doktorska przedłożona Instytutowi Kanonistycznemu Uniwersytetu Monachijskiego. Wyrosła z inspiracji K. Mörsdorfa. I tu od razu jest okazja do poczynienia uwagi ogólnej, dotyczącej organizacji pracy naukowej. Zestawienie prac powstałych w tym instytucie dowodzi nie tylko podejmowania tematów aktualnych i ważnych, ale jest przykładem wszechstronnego opracowywania zagadnień, podchodzenia do problemów z różnych stron i aspektów. Gdy Saier zajmował się pojęciem *communio*, Aymans w tym samym instytucie pracował nad pojęciem *collegium* i synodalną strukturą Kościoła, Corecco nad synodalnymi strukturami Kościoła lokalnego — aby tylko wymienić autorów, których prace z okresu ich monachijskiej inicjacji kanonistycznej są bardziej znane. Przy takiej zespołowej koncentracji wokół żywych problemów łatwo o powstanie szkoły naukowej.

Praca Saiera podzielona jest na dwie części. Pierwszą zatytułował po prostu *Communio*. Omawia najpierw *communio* w terminologii Soboru Watykańskiego II — jako wspólnotę między Bogiem i ludźmi w ramach ludu Bożego i jako wspólnotę ludzi między sobą. Następnie zajmuje się teologicznym miejscem *communio*, które wyświeśla przez wydobycie treści tego pojęcia, jego charakterystykę materialną i formalną jako owoc zbawienia i środek zbawienia. Istotną kategorią jest tu idea sakramentalności Kościoła. Kolejny rozdział poświęcony jest podstawom i realizacji wspólnoty, a więc mowa tu o słowie i sakramencie jako czynnikach ją konstytuujących, o wyznawaniu wiary, uczestniczeniu w życiu sakramentalnym i łączności z pasterzami jako o elementach życia we wspólnocie, o wspólnocie pełnej i niepełnej zarówno w porządku konstytucyjnym jak i — autor posługuje się tu dawną terminologią Mörsdorfa — czynnym, wreszcie o stosunku nieochrzczonych do wspólnoty Kościoła. Czwarty rozdział ma jako przedmiot strukturę Kościoła